

'Monument voor Lubbert Brouwer'

Deel VII uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'

Onder grote belangstelling van de Nootdorpse bevolking onthulde weduwe Brouwer op 1 juni 1946 een gedenksteen met het opschrift: 'Hier viel 8 september 1944 L. Brouwer, wachtmeester der Kon. Marech., slachtoffer van Neerland's verzet tegen Duitse terreur'. Nog elk jaar wordt op 4 mei bij het 'Monument voor Lubbert Brouwer' een minuut stilte gehouden ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers.

Door Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Smid Gerrit Brouwer woont met zijn vrouw Johanna in Kampen en daar wordt op 1 juni 1913 Lubbert geboren. Maar als 'Bertje' nog maar drie jaar oud is, slaat het noodlot toe en overlijdt zijn vader ... Bert groeit voortvarend op, heeft na zijn lagere school baantjes als pompbediende bij een petroleumboer en hulp bij de fietsenmaker en weet zich op te werken tot elektricien. Zijn dienstplicht vervult hij als bereden kanonnier bij het 1^e Regiment Veldartillerie in Utrecht en daarna werkt hij als verwarmingsmonteur bij de firma Wiersma in Kampen. Toch wil hij wat anders en dat lukt hem ook. Hij kan op 8 oktober 1936 in opleiding voor marechaussee te paard bij het Depot Koninklijke Marechaussee in Apeldoorn. Zes maanden later begint Brouwers politieloopbaan in Drachten, gevolgd door Leeuwarden en Franeker.

Er dreigt oorlog in Europa en ons land mobiliseert op 28 augustus 1939. Bij de Duitse inval op 10 mei 1940 verplaatsen de noordelijke marechausseebrigades zich volgens opdracht via de Afsluitdijk naar Amsterdam en na de capitulatie wordt de politiedienst – nu onder Duitse bezetting – weer hervat. Brouwer volgt een onderofficierscursus en behoort per oktober 1940 tot de brigade Assen. Pas bevorderd tot wachtmeester verhuist hij in maart 1941 naar Loosduinen en in augustus 1942 naar Heille in Zeeuws-Vlaanderen, waar hij postcommandant wordt. In Loosduinen vraagt ene Van de Berg uit Kwintsheul een nachtvergunning aan voor vervoer per schip en zo maakt Brouwer kennis met zijn dochter Clasien. Dit blijft niet zonder gevolgen, want in oktober 1942 zullen ze trouwen en later twee dochters krijgen. Toevallig of niet, zijn volgende functie is per oktober 1943 postcommandant te Nootdorp (vlakbij Kwintsheul). Hier komt hij in contact met de illegaliteit en maakt vanaf juli 1944 deel uit van de knokploeg Delft.

Het is september 1944. De geallieerde legers hebben op 4 september Antwerpen bereikt en in Nederland zijn de verwachtingen hoog gespannen, nog maar enkele dagen en de bevrijding zal een feit zijn! De *Wehrmacht* is overal in Nederland bezig stellingen te versterken en in Nootdorp moeten daarom woningen worden afgebroken. Dit gebeurt op last van ene Dijkers, een Nederlander in dienst van het *Reichs-*

Wachtmeester Brouwer, 1941

kommissariat. Door tegenwerking van gemeentezijde zijn pas enkele woningen gesloopt en nu dreigt hij met strafmaatregelen. Gemeentesecretaris Van Eerd spreekt met Brouwer en illegaal werker De Bruijn af om Dijkers te arresteren onder het voorwendsel van zwarte handel. Op 7 september verschijnt Dijkers onaangekondigd op het gemeentehuis, maar toch lukt het Van Eerd om Brouwer en De Bruijn op tijd te waarschuwen. Via de binnendeur tussen het gemeentehuis en de politiepost komen De Bruijn en Brouwer in de raadszaal en wordt Dijkers gearresteerd. Zijn chauffeur Dietz wordt naar binnen gelokt, ook in een cel gezet en de auto wordt veilig opgeborgen.

Toevallig komen die middag enkele illegale werkers voor een vergadering in het gemeentehuis. Van Eerd overlegt nu over de nieuwe situatie met Brouwer, De Hoog, Van Dorp en dokter Van Dam. Ze besluiten om Dijkers te verdoven en daarna te doden. Ondertussen gaat de stevig gebouwde Dijkers enorm te keer in zijn cel en verwondt zich. Brouwer zegt hem dat er zo een dokter komt en Dijkers wordt naar het wachtlokaal gehaald. Daar verbindt dokter Van Dam hem en geeft hem een injectie. Alleen hij kalmeert niet en ook een tweede injectie werkt niet. Nu komen De Hoog en Van Dorp erbij, maar hun klappen met een gummistok halen ook niets uit. Dan pakt Brouwer zijn pistool en twee schoten treffen Dijkers in het onderlichaam, maar lijken hem niet te deren. De ontdane Brouwer loopt nu het wachtlokaal uit. De Hoog gaat hem achterna, pakt Brouwers pistool en schiet Dijkers dood. Verpakt in jutezakken wordt het lijk door Brouwer en De Hoog met de personenauto van de brandweer weggebracht en verstopt in een duiker onder de rijksweg. Die avond wordt afgesproken dat iedereen zal onderduiken en dat voor Dietz een adres wordt gezocht. Alleen dat laatste lukt niet. Dietz belooft aan Van Eerd dat hij zal onderduiken en wordt de volgende morgen vrijgelaten. Een belofte, die hij niet zal nakomen ...

Marechaussee Brouwer, Franeker 1940

Onthulling gedenksteen, Nootdorp 1 juni 1946 (links De Hoog, rechts Commandeur)

Wachtmeester Commandeur, Nootdorp 1942

Chef van de *Sicherheitsdienst* (SD) Wölk gelast een onderzoek en op die morgen van 8 september gaat *SS-Untersturmführer* Bläse naar Nootdorp en treft bij het distributiekantoor politiemans Commandeur. Deze vertelt hem dat de secretaris Van Eerd niet in de gemeente is en dat Brouwer op patrouille is. Dat laatste moest hij van Brouwer zeggen als er naar hem gevraagd zou worden. Juist op dat moment, loopt Brouwer het distributiekantoor uit en spreekt dan met Bläse. Wat er besproken wordt, is niet bekend. Bläse brengt verslag uit en naar zijn zeggen draagt Wölk hem op: '*Der Gemeindesekretär und der Polizeibeamtner Brouwer sind wie Terroristen anzusehen und an Ort und Stelle zu erschießen*' en '*Das Gemeindehaus und die Wohnungen dieser Terroristen müssen durch brennen niedergeholt werden*'. Die middag gaat Bläse, met twee Duitse en twee Nederlandse SD'ers, weer naar Nootdorp. De laatste twee, gekleed in burger, zullen zich als arrestanten voordoen, die onder leiding van de Duitsers in het politiebureau moeten worden ingesloten. Zo kan zonder veel opzien worden gezocht naar sporen in de cellen. Op straat komt Bläse Commandeur tegen en vraagt om insluiting van de arrestanten. Brouwer heeft de sleutel van het bureau en Commandeur gaat hem thuis

waarschuwen. Nadat de arrestanten zijn ingesloten, moeten Brouwer en Commandeur onder dreiging van machinepistolen hun wapens afgeven. Nu blijkt dat kort geleden met Brouwers wapen is geschoten. Bläse neemt Commandeur mee naar een cel en wijst hem op de sporen. Deze weet echter nergens van en wordt door Bläse in een cel achtergelaten. Ook Brouwer ontkent eerst alles, maar vertelt daarna toch dat Dijkers inderdaad opgesloten is geweest en door anderen is weggevoerd. Dan vallen er schoten en volgens Bläse is de SD'er Weidlich de schutter. Commandeur krijgt hierna van Bläse zijn pistool terug met de woorden: '*Er ist erschossen*' en later nog '*Machen Sie keine Dummheiten, seien Sie vernünftig*'. Bläse laat overigens na het gemeentehuis en de woningen in brand te steken.

Bert Brouwer is door zes kogels in de rug en nog een genadeschot in het hoofd gedood. Hij is in Wateringen begraven en in 1982 herbegraven op het Ereveld Loenen. Op de vraag waarom Bert niet met zijn gezin is ondergedoken, zal geen antwoord meer komen. De dood van zijn collega en vriend heeft Klaas Commandeur destijds sterk aangegrepen. Een foto van Bert Brouwer heeft altijd in zijn bureaulade gelegen.

Bläse wordt in 1949 in deze zaak en andere aanklachten veroordeeld tot twintig jaar gevangenisstraf en is in 1956 het land uitgezet. Weidlich is nooit opgespoord. Dietz krijgt in 1948 een gevangenisstraf van twee jaar en zes maanden opgelegd. Bij de politiereorganisatie per 1 maart 1943 zijn Brouwer en Commandeur aangesteld als opperwachtmeester der Staatspolitie en ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmerie)'. De bronnen zijn bij de auteur opvraagbaar. De persoonsfoto van Commandeur is beschikbaar gesteld door de heer J.L. Commandeur, de overige foto's door mev. L.J.F. Brouwer.